

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Н. В. Стратічук, к. е. н., доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Ключем до сталого розвитку є досягнення балансу між експлуатацією природних ресурсів для соціально-економічного розвитку та збереженням екосистемних послуг, які мають вирішальне значення для благополуччя і життєдіяльності населення. Експертна оцінка екосистем тисячоліття показала, що на відміну від багатьох існуючих галузевих підходів саме міжсекторні та екосистемні – більш схильні забезпечити сталий розвиток територій. Саме тому Національна продовольча екосистема не обмежується питаннями агровиробництва та охоплює значно ширше коло: від інфраструктурного розвитку та розбудови сільських територій до харчування в дитячих закладах, системи охорони здоров'я, освіти тощо. Особливе місце в цій екосистемі відводиться виробництву та споживанню органічної продукції.

В Україні дотепер точаться дискусії серед науковців та практиків стосовно економічної доцільності та організаційних можливостей упровадження агроформуваннями органічного виробництва. Особливої актуальності це питання набуває в умовах дисбалансу функціонування зовнішнього середовища, посилення конкуренції та активізації впливу проявів глобалізації. Безпосередній вплив мають наявний рівень та структура вимог до якості споживання продукції, перспективи інтеграції до європейського ринку, що вимагає інтенсифікації дій саме в напрямі виробництва екологічно безпечної органічної продукції.

Проблеми розвитку виробництва органічної продукції розглянуті у працях низки науковців, зокрема, що стосується основ органічного виробництва, його історії, особливостей технології, стандартизації та сертифікації, ефективності тощо. Серед них слід виділити наступних: В. І. Артиш, Т. Г. Дудар, Т. О. Зайчук, М. І. Кобець, Є. В. Милованов, В. В. Писаренко, О. В. Рудницька, О. В. Ходаківська, Т. О. Чайка та ін. Наприклад, Н. А. Берлач, досліджуючи органічне сільське господарство, наголошує на необхідності сертифікації як головній умові ведення аграрного виробництва, що використовує енерго- та ресурсоощадливі технології, базується на мінімальному використанні механічного обробітку ґрунту та синтетичних речовин [1].

Результати вивчення сучасного стану та подальших перспектив розвитку органічної продукції в Україні знайшли своє відображення у наукових працях вчених-економістів: В. Г. Андрійчука, М. В. Зубця, І. І. Лукінова, О. В. Дяченко, Л. Л. Зіневича, П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина та ін.

Багаторічна практика інших країн демонструє екологічні, економічні та соціальні переваги органічного виробництва. Базисний документ ЄС стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів – Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 – визначає таке виробництво як «цілісну систему господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найвдаліші практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного різноманіття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання (добробуту) тварин та метод виробництва, який відповідає певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження» [2]. Органічне сільське господарство, поряд із безперечними позитивними аспектами для довкілля, сприяє розвитку і соціальній сфері села, оскільки, за даними ООН, у такому виробництві використовують у середньому на 30 %

більше робочої сили, ніж у традиційному землеробстві. Разом із тим, загально визнано, що органічне виробництво – це не лише набір відповідних технологій, а й певна життєва філософія, що потребує цілеспрямованого впливу на її формування, особливо у молодого покоління [3].

Головними мотивами продовження застосування аграрними підприємствами в Україні традиційних технологій є: складність дотримання всіх технологічних вимог, передбачених для органічного сільського господарства; неможливість отримання достатніх для забезпечення продовольчої безпеки обсягів сільськогосподарської сировини; відсутність попиту на органічну продукцію в Україні внаслідок низького рівня платоспроможності споживачів [4].

Органічне сільське господарство пропонує альтернативну систему продовольства, яка здатна підвищити продуктивність сільського господарства, подолати брак продуктів харчування навіть у найбідніших регіонах світу, забезпечити соціальну справедливість і зберегти навколишнє середовище.

Органічний світовий ринок показує стабільне зростання понад 15 останніх років, привертаючи увагу все більшої кількості виробників та споживачів, та досяг позначки 92 млрд. євро в 2017 р.

ФАО доповідає, що зі зростанням органічного сільгоспвиробництва на 56 % у країнах, що розвиваються, до 2030 р. можна буде повністю задовольнити потребу в продуктах харчування у цих країнах та подолати наслідки зміни клімату. За даними того ж ФАО саме через конвенційне сільське господарство, масове вирубування лісів та випалювання полів і пасовищ в атмосферу потрапляють 90 % викидів закису азоту та 30 % CO₂, що спричиняє глобальне потепління [5].

Більшість українських виробників органічної продукції орієнтуються на експорт та сертифікуються відповідно до міжнародних стандартів.

Найчастіше це органічні стандарти ЄС (Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 та Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008). Варто зазначити, що ці стандарти використовуються як для експорту, так і для внутрішнього органічного ринку, який також поступово розвивається.

Змінюється і вектор зацікавленості: раніше препарати хімічного захисту рослин тестувалися на токсичність і вплив на навколишнє середовище, сьогодні всіх цікавлять залишки агрохімікатів у сільськогосподарській продукції.

У 2016–2018 рр. найбільші обсяги експорту органічної продукції були досягнуті завдяки сільськогосподарській сировині. Зокрема це зафіксовані поставки пшениці, кукурудзи, ячменю, вівса,

жита, сої, люпину, гороху, льону, соняшника, ріпаку, гірчиці, чорниці, яблук, меду та волоських горіхів. Заразом, швидко зростають обсяги експорту напівфабрикатів та переробленої продукції: органічно сертифікованого лущеного проса, спельти, пластівців, березового соку, яблучного концентрату.

Органічне сільське господарство має переваги не лише для здоров'я людини (оскільки органічні продукти більш корисні, бо не містять пестицидів, гербіцидів, фунгіцидів у кінцевому продукті), а й соціальні та екологічні переваги. Даний напрям господарювання є перспективним та пріоритетним для підприємств аграрного сектору, він також забезпечує їх конкурентоспроможний розвиток та зростання. Внутрішній ринок органічного виробництва є таким, що розвивається, проте має міцні конкурентні переваги та перспективи інтегрування у світові торговельні відносини та зміцнення свого ринкового сегменту на світовому ринку. Органічні виробники отримують додаткові конкурентні переваги на ринку, виражені у: збільшенні частки грошових заощаджень за рахунок економії на мінеральних добривах та засобах хімізації; додаткових доходах від продажу надлишкової продукції та вирощування товарних культур; зниженні вхідних бар'єрів для входження до внутрішніх та міжнародних

Формування державної політики, спрямованої на підтримку органічного виробника і просування здорової продукції, кардинально змінюють ситуацію на органічному ринку. Важливим кроком у створенні в державі належних законодавчих рамок умов для розвитку виробництва, обігу та споживання органічної продукції стало прийняття Закону «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Потрібно відмітити, що Міністерство аграрної політики та продовольства України спільно з усіма гравцями органічного ринку веде зараз активну роботу над напрацюванням підзаконних актів, які дадуть можливість «органічному» Закону запрацювати на повну силу і стануть запорукою формування в Україні зрозумілих та прозорих правил гри на ринку органічної продукції.

Позиціонування України як надійного виробника та постачальника органічних продуктів можливо лише за умови консолідації органічного сектору України та активної інтеграції в нього усіх учасників органічного ринку.

Список літератури

1. Берлач Н.А. Правове забезпечення органічного сільського господарства в Україні / Н.А. Берлач // Держава і право. – 2010. – Вип. 48. – С. 225–230.

2. Council Regulation (EC) № 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labeling of organic products and repealing Regulation (EEC) № 2092/91. URL : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:EN:PDF>.

3. Шубравська О. В. Органічне сільське господарство в Україні. / О. В. Шубравська // Економіка і прогнозування. - 2017. - № 2. - С. 116-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2017_2_8.

4. Грановська В.Г. Механізми стимулювання розвитку підприємств аграрного сектору: адаптація світового досвіду / В.Г.Грановська // Економіка і суспільство. – 2017. – №9. – с.384-390.

5. Органічне виробництво: має шанс подолати голод і глобальне потепління? [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://organic.ua/events/ukevents/3075-organichne-vyrobnytvo-maje-shans-podolaty-golod-i-g>